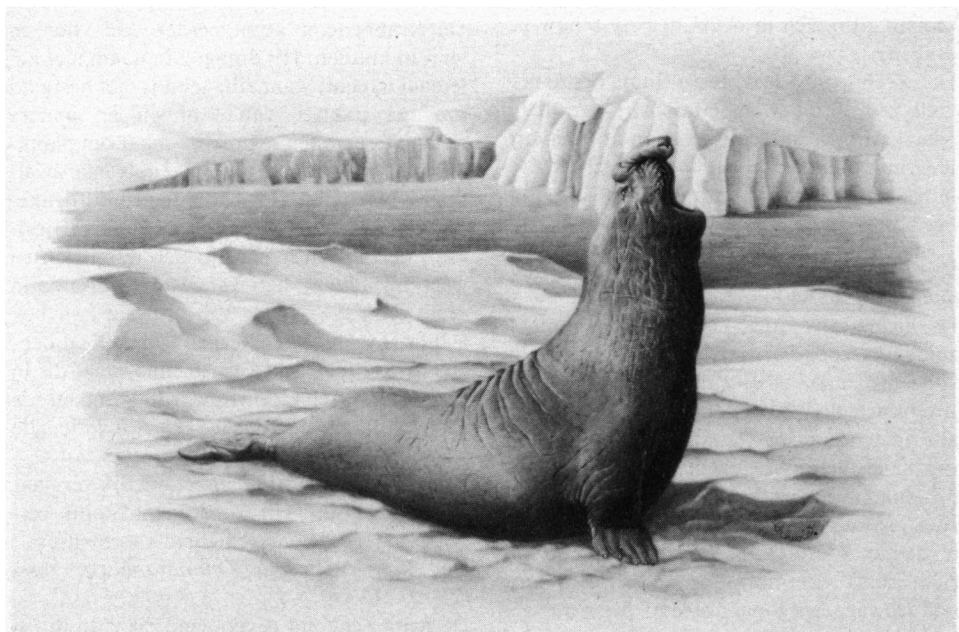

De zoogdieren van Antarctica

Christiane Linet & Isabella Marnette

Antarctica heeft een zeer koud klimaat, kouder dan dat van het Noordpoolgebied. Het hele jaar door waaien er hevige rukwinden en de zomer is er zo kort dat de sneeuw de tijd niet heeft om te smelten. Planten vindt men alleen in de meest beschutte kuststreken en het zijn slechts mossen en korstmossen.

Het Zuidpoolland wordt door zeer veel water van de andere landen gescheiden. Geen enkel landzoogdier is in staat zulke enorme afstanden zwemmend af te leggen. Alleen zeezoogdieren (zeeroofdieren en walvisachtigen) bevolken deze koude zeeën en enkele stranden van het vasteland. Samen met de grote zeevogels leiden ze er een eenzaam bestaan.

Ondanks het zeer barre klimaat, wordt het Zuidpoolgebied beschouwd als een echt dierenparadijs. Door een internationale overeenkomst is bepaald dat alle jacht er verboden is, zowel op het continent zelf als in de kustwateren.

Antarctica is dan ook één van de zeldzaamste plaatsen ter wereld waar de mens te midden van zeehondenkudden of vogelkolonies kan rondwandelen zonder de minste reactie te veroorzaken, behalve dan misschien nieuwsgierigheid.

De robben van Antarctica

Het Zeelupaard: *Hydrurga leptonyx* (3,6 m; 380 kg)*

Het Zeelupaard onderscheidt zich van alle andere robben door zijn merkwaardige platte kop en door de wijze waarop hij zijn voedsel buit maakt.

Hij is namelijk een 'echt' roofdier en hij speelt in het Zuidpoolgebied de zelfde rol als de IJsbeer in het Noordpoolgebied. Hij jaagt niet alleen op vissen, maar ook op pinguïns en op de jongen van andere zeehondesoorten.

Bij de pinguïnjacht zwemt het Zeelupaard zeer snel onder water, pakt de vogel bij de poten of de romp, schudt hem heftig heen en weer en verslindt hem dan met veren en al. De angst voor het Zeelupaard zou er de oorzaak van zijn dat de pinguïns, die op het land

zo tam zijn, zich in het water erg schuw gedragen.

Het Zeelupaard leidt een solitair bestaan in volle zee. In de voortplantingstijd treedt hij paarsgewijs of in kleine groepen op. De wijfjes zijn groter dan de bullen. Hoewel het Zeelupaard een eerder zeldzame soort is, schijnt het bestand niet achteruit te gaan.

De Weddell-Zeehond: *Leptonychotes weddelli* (2,25 m; 340 kg)*

De kleinere Weddell-Zeehond is het meest zuidelijke zoogdier. Hij waagt zich nooit in volle zee, maar blijft altijd nabij de kusten. Zwemmen doet hij onder het ijs waarin hij ademgaten maakt. Meestal slaapt hij op het ijs, maar het kan gebeuren dat hij recht-opstaand in het water slaapt. Wanneer hij op zoek gaat naar vis, dringt hij vaak tot op grote diepte door. Onder water oriënteert hij zich, zoals vleermuizen en dolfijnen, door middel van een sonarsysteem: hij stoot geluidsgolven uit die worden teruggekaatst door het lichaam van rondzwemmende vissen. Dank zij deze echo verneemt de Weddell-Zeehond een heleboel informatie over zijn eventuele prooi.

Vooraf van jonge zeehonden is de Zwaardwalvis een geduchte vijand. Door tot vlak onder het ijs omhoog te zwemmen, wat de Orka niet kan, kunnen de zeehonden aan hem ontkomen. Op het droge hebben ze geen vijanden en kennen dan ook geen angst als ze benaderd worden.

De Weddell-Zeehond leeft solitair, maar vormt grote groepen in de paartijd.

De Krabbeneter: *Lobodoncarcinophagus* (2,5m; 225 kg)*

De Krabbeneter komt eerder veel voor en leeft in kuddes. Hij draagt zijn naam niet helemaal terecht, want zijn gebit is niet bestemd om het pantser van krabben en andere schaaldieren open te breken, maar om plankton uit het water te filteren. Zoals baardwalvissen, voedt hij zich inderdaad hoofdzakelijk met kril (microscopisch kleine kreeftjes). Hij hoeft alleen maar zijn bek te openen en weer te sluiten; het water loopt door zijn zeef- gebit weg en de kril blijft in zijn bek achter. Typische kenmerken van de Krabbeneter zijn zijn gevlekte grijsbruine vacht die in de zomer effen geelwit wordt (vandaar de Engelse naam 'white seal'), en zijn verlengde snuit.

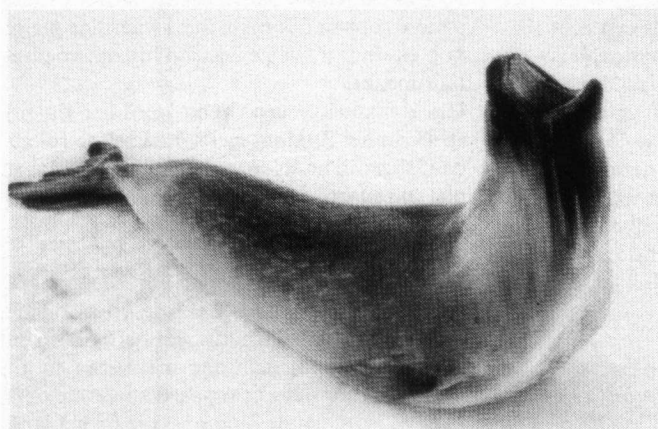
Zijn woongebied strekt zich tamelijk ver naar het noorden uit. Hij wordt gemakkelijk verontrust door de aanwezigheid van mensen.

De Ross-Zeehond: *Ommatophoca rossi* (2,5m; 215 kg)*

De Ross-Zeehond is genoemd naar de Britse poolreiziger Sir James Clark Ross. Hij is zeer zeldzaam, maar daar heeft de mens geen schuld aan. Zijn vacht is geelgrijs, met kleine strepen op de flanken en hij heeft een korte en dikke hals. Zijn grote, bolstaande ogen kijken bijziend uit het water.

Meer nog dan de Weddell-Zeehond jaagt hij op grote diepte waar hij zich ook oriënteert door middel van een radarsysteem. Zijn voedsel bestaat uit zeewier, kleine kreeftjes, vissen en inktvissen.

In het water is de Ross-Zeehond enorm snel, maar op het land zijn zijn bewegingen zeer moeizaam. Hij wordt dan ook sneller verontrust door de aanwezigheid van mensen dan de Weddell-Zeehond en de Krabbeneter. Hij

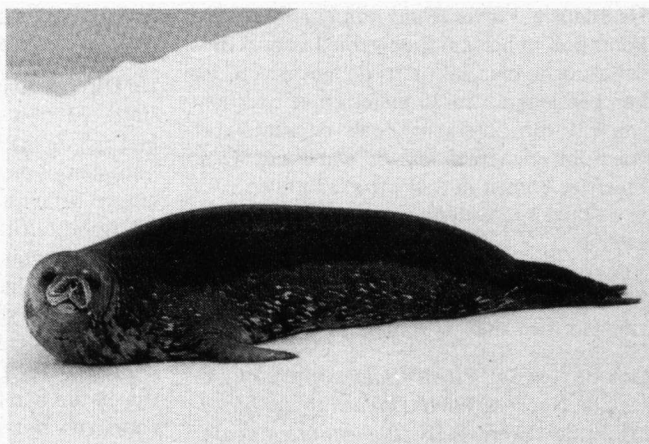

Foto boven:
Een Weddell-Zeehond heeft geen angst voor mensen.

Foto linksonder:
Een echte bewoner van het zeeijs is ook de zeldzame Ross-Zeehond.
Foto's: World Wildlife Fund.

Foto bladzijde 49:
De reusachtige Zeeolifant werd bijna uitgeroeid.
Naar een kleurentekening van Bernadette Charlet.

leeft solitair en verlaat de kustwateren nooit. Zelfs om te baren blijft de koe alleen.

De Zuidelijke Zeeolifant: *Mirounga leonina* (6m; 3000 kg)*

Bij deze kolossale rob is de bul ongeveer dubbel zo groot als de koe.

De Zeeolifant heeft niets gemeenschappelijks met de Olifant, behalve dan de slurf. De neus is bij de bullen inderdaad slurfachtig verlengd en is vooral bij opwinding zeer opvallend. Zeeolifanten zijn hoofdzakelijk 's nachts actief en voeden zich vooral met vissen en Inktvissen. In de paartijd vormen ze grote kudden en de mannetjes verzamelen dan harems om zich heen. Kenmerkend voor deze periode is hun onophoudelijke gebrul dat overal weerklinkt. De bullen hebben nogal wat moeite om hun tiental wijfjes bij elkaar te houden. Deze laten zich namelijk gemakkelijk verleiden door jongere bullen die gelaten hun kans afwachten. Na het paren - eind oktober verlaten alle dieren hun ligplaatsen.

Vroeger kwam de Zuidelijke Zeeolifant ook voor langs de kusten van Zuid-Amerika en op de Falkland eilanden, maar hij is er volle-

dig uitgeroeid.

In het Zuidpoolgebied leven eveneens de zeldzame overlevenden van een soort die omwille van haar mooie vacht werd afgeslacht:

de Zuidelijke Zeebeer (*Arctocephalus australis*). Het bestand is thans lichtjes aan het toenemen.

De Zeebeer is zeer sociaal en, zoals de Zeeolifant, leeft hij tijdens de paartijd in kudden. De bullen verzamelen harems om zich heen, wat gepaard gaat met hevige gevechten. Hierbij lopen ook de wijfjes verwondingen op. Deze blijven met hun jongen langer aan land dan de bullen. Ze zijn zeer speels en worden niet in het minst afgeschrikt door de aanwezigheid van mensen.

De walvisachtigen van Antarctica

In het Zuidpoolgebied vindt men een hele reeks walvisachtigen terug die ook in koude wateren van Arctica en van het noorden van de Atlantische Oceaan en de Stille Zuidzee voorkomen.

De grootste soorten zijn **baardwalvissen**. Ze bezitten geen tanden, maar 'baarden' die aan weerszijden van hun bovenkaak hangen. Dit zijn lange, evenwijdige hoornplaten waarmee ze het water kunnen filtreren.

De **Zuidkaper (*Eubalaena australis*)** is verwant met de alleen in het noorden voorkomende **Noordkaper (*Eubalaena glacialis*)**. Beide behoren tot de familie van de echte walvissen. Ze hebben een grote, hooggewelfde kop, een onderlip die aan weerszijden in een boog naar voren springt en bezitten geen rugvin. Ze kunnen ongeveer 20 meter lang worden.

De **Blauwe Vinvis** (*Balaenoptera musculus*) komt ook in het Zuidpoolgebied voor. Hij is het grootste dier dat thans op aarde leeft: hij kan een lengte van 30 meter en een gewicht van 130 ton bereiken! Zoals de Zuidkaper voedt hij zich met kril of walvisaas. Deze kreeftjes komen in zeer grote aantallen voor in de bovenste waterlagen van het Zuidpoolgebied.

Vinvissen zijn slanker dan echte walvissen. Ze hebben een platte kop en bezitten een rugvin. Het zijn snelle zwemmers.

Ook de **Gewone Vinvis** (*Balaenoptera physalus*), de **Noordse Vinvis** (*Balaenoptera borealis*) en de **Dwergvinvis** (*Balaenoptera acutorostrata*) komen tot in het Zuidpoolgebied. Zoals de Blauwe Vinvis trekken ze in het voorjaar naar de aan plankton rijke poolgebieden en in de herfst keren ze terug naar warmere zeeën.

De **Bultrug** (*Megaptera novaeangliae*) is, in tegenstelling tot de andere vinvissen, in de eerste plaats een kustbewoner. Ondanks zijn plompe lichaamsbouw behoort hij tot de beweeglijkste en meest speelse baardwalvissen. De rijkdom aan kril van de Antarctische wa-

teren brengt eveneens mee dat deze walvis er elk jaar in scholen samenkomt.

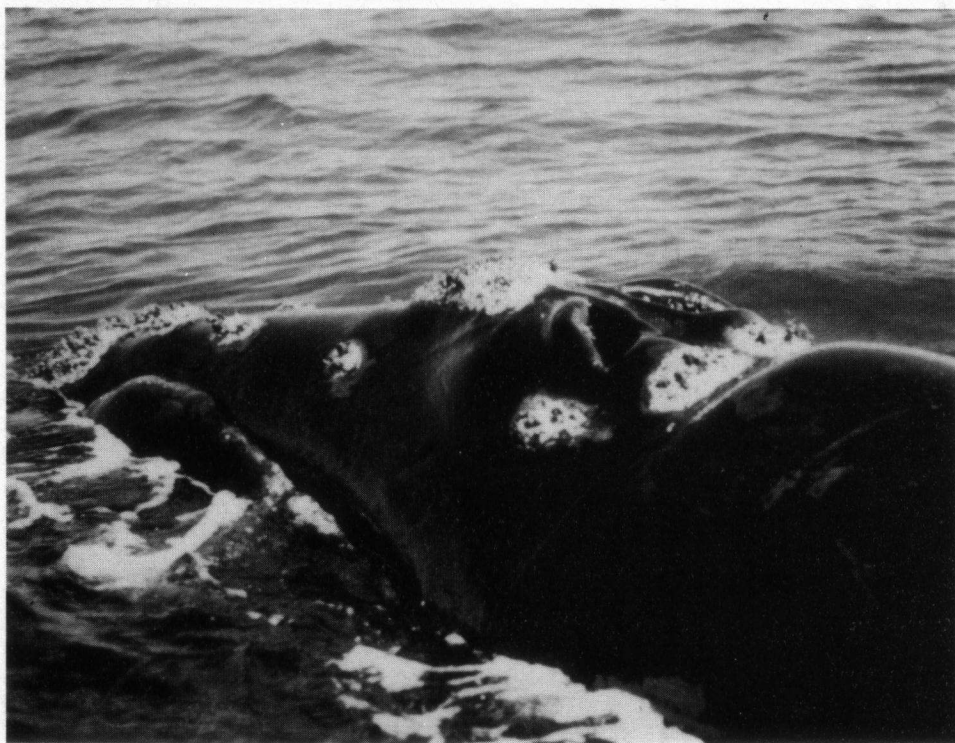
De **Dwergwalvis** (*Neobalaena marginata*) ten slotte bevolkt uitsluitend zuidelijke zeeën. Het is de kleinste baardwalvis en wordt hoogstens 7 meter lang. Zijn zeldzaamheid is niet te wijten aan de mens; hij is vermoedelijk nooit talrijk geweest.

Ook een aantal tandwalvissen houden zich in het Zuidpoolgebied op. Zoals hun naam zegt, bezitten zij wel tanden. De grootste onder hen is de **Potvis** (*Physeter catodon*)-ze kunnen 20 meter lang worden en een gewicht van 50 ton bereiken. Alleen zijn onderkaak is voorzien van tanden, waarmee ze vrijwel uitsluitend grote Inktvissen verorberen.

Oude solitaire mannetjes kunnen gevaarlijk worden. Dit werd aanschouwelijk beschreven door Herman Melville in zijn roman over de witte Potvis 'Moby Dick'.

Walvissen zijn zoogdieren en nemen voor hun ademhaling dan ook lucht op via hun longen. De neusopeningen, die zich bovenop de kop bevinden, noemt men spuitgaten. U kunt ze hier op de foto bij de Zuidkaper zien.

Naar een dia van het Wereld Natuur Fonds International.

De Zuidelijke Butskop (*Hyperoodon planifrons*) is verwant met de Butskop (*Hyperoodon ampullatus*) die alleen in het noordoostelijk halfrond voorkomt. Hij behoort tot de familie van de Spitssnuitdolfijnen die gekenmerkt worden door een lange, smalle snuit. Dat is ook het geval van de Zuidelijke Zwarte Dolfijn (*Berardius arnouxii*) die het zuiden van de Stille Oceaan bewoont.

Dolfijnen die in de zuidelijke zeeën voorkomen, zijn onder andere de Zuidelijke Gladde Dolfijn (*Lissodelphis peronii*) die opvalt door zijn witte lichaam en zijn zwarte bovenkop, rug en staartvin en de bekende Zwaard-

walvis of Orka (*Orcinus orca*). Deze is niet alleen een viseter zoals de meeste andere dolfijnen, maar hij maakt ook jacht op pinguïns, zeehonden en andere walvisachtigen. Toch valt hij geen mensen aan. In gevangenschap zijn deze zogenaamde 'killers' even aanhankelijk en intelligent als andere dolfijnen.

■ *Christiane Linet & Isabella Marnette, Wereld Natuur Fonds-België, Waterloosteenweg 608, 1060 Brussel.*